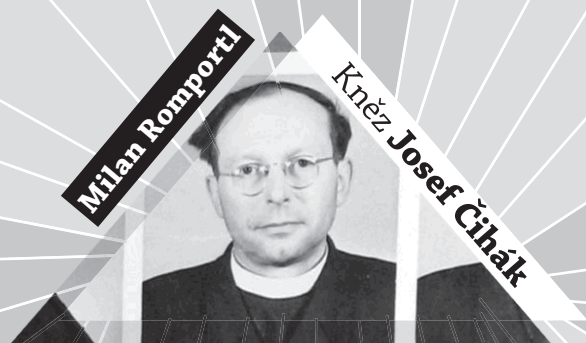

Milan Romportl

Kněz Josef Čihák

Biskupství královéhradecké
Diecézní teologický institut

Hradec Králové
2011

Odborná recenze textu:
PhDr. Jan Stříbrný
Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

© Biskupství královéhradecké – Diecézní teologický institut, 2011
© Milan Romportl, 2011

ISBN 978-80-260-1558-1 (tištěná publikace)
ISBN 978-80-260-1559-8 (eKniha PDF)

Obsah

Předmluva	7
Úvod	9
Život Josefa Čiháka do roku 1956	
Dětství a studentská léta	15
Místa kněžského působení	18
Farnost Dolní Újezd	19
Josef Čihák farářem v Dolním Újezdě	20
Vztah církve a státu po únoru 1948	
Pouňorový vývoj	22
Prohlášení o náboženské svobodě	24
Jednání mezi církví a státem	26
„Mexické fakulty“ a nová jednání	29
Církevní tajemníci a vznik církevních oddělení uvnitř StB	31
„Katolická akce“	32
Legislativní útlak církve	38
Perzekuce P. Josefa Čiháka	
Vykonstruované procesy	41
Kauza „Vikář“	42
Kauza „Požár“	66
Josef Čihák vězeň	89
Dlouhá cesta k rehabilitaci	
Během věznění	95
V době totality	96
A po roce 1989	102
Život Josefa Čiháka po roce 1962	
Návrat z vězení a příchod do farnosti	106
Působení ve farnosti po roce 1968	107

Závěr	112
Doslov	114
Poznámky	125
Použité prameny a literatura	144
Seznam použitých zkratek	148
Resumé	150

Předmluva

Dějiny světa i církve se víc než v jednotlivých událostech rodí v srdcích a životech lidí. Každý člověk má ve své době pevné místo a nezastupitelnou hodnotu. Někdo jako známá osobnost, jiný jako skromný a pokorný svědek vlastního přesvědčení. Co má před Bohem větší váhu, to nemůžeme svým rozumem a z pozemského hlediska posoudit.

P. Josef Čihák se svým vyrovnaným, pokojným a skromným kněžským životem zařadil do presbyteria služebníků oltáře naší královéhradecké diecéze výrazným způsobem. Nebyl to okázalý pastoralista a slovný kazatel, ale poctivý vesnický farář, který se s vděčností skláněl před tajemstvím svého povolání a radoval se z něj i tenkrát, když musel zaměnit službu oltáři za lopatu na dole Tmaváku nebo práce u brusů ve Valdicích. Nemůžeme přehlédnout i tu skutečnost, že si ze svého skrovného výdělků dělníka ušetřil na malý domeček v Pohodlí, nedaleko Dolního Újezda. Chtěl být nablízku těm, kterým nepřestal být farářem. Modlil se za ně, obětoval se a žil v naději, že i tato zkouška kněžské víry má před Boží tváří svůj smysl.

Když se v době „pražského jara“ mohl vrátit ke svým ovečkám, nebyly mu rodiny jeho farnosti neznámé. Mohl začít téměř tam, kde přestal. Se svou sestrou a maminkou prožíval v návratu ze svého exilu radostné „ad sum“ a nesl opět v pokoře a skromnosti náročnost pokoncilní pastorace. Jako málokomu se poštěstilo být svědkem života tří generací dolnoújezdských farníků. Radoval se s radujícími a plakal s plačícími. Tak vyjádřil hloubku svého srdce ve své jednoduchosti. Zemřel uprostřed svých farníků, kteří na něj dodnes vzpomínají, modlí se za pokoj jeho duše a žijí z jeho nepřehlédnutelného příkladu života Kristova kněze.

Nemohu zapomenout na to, že první cesta, kterou vykonal zvětšený arcibiskup Karel Otčenášek po své intronizaci v lednu 1990, byla

návštěva právě P. Josefa Čiháka. Nejel tam proto, aby načerpal něco z jeho teologických moudrostí, ale aby se nechal inspirovat čistým, pokorným a radostným kněžstvím tohoto Božího muže. To také vypovídá o velikosti jeho vyzrálé kněžské osobnosti.

Jsem rád, že mohu touto cestou také poděkovat P. Milanu Romportlovi za to, že osm let po smrti P. Josefa Čiháka před nás postavil k vděčnému zamyšlení tuto výraznou postavu našeho královéhradeckého kléru.

+ *Josef Kajnek, biskup – generální vikář*

Úvod

Komunistický režim v bývalém Československu ovlivnil negativním způsobem životy mnoha lidí. Na lavici obžalovaných zejména v padesátých letech minulého století usedlo mnoho tisíc nevinných, kteří se stali obětí vykonstruovaných politických procesů. Perzekuce se nezastavila jen u některých představitelů tehdejšího politického života, jako byli Milada Horáková a Rudolf Slánský, nýbrž zasáhla několik tisíc prostých občanů, mezi nimiž bylo mnoho katolických duchovních, kteří se znelíbili komunistickému režimu a jeho přísluhovačům. Toto pohnuté období československých dějin se stalo po znovunabytí svobody po roce 1989 tématem mnoha prací. Otevření archivů umožnilo badatelům odkrýt praktiky tehdejší vládní moci, a ukázat tak národu skutečnou tvář komunistického režimu. Tak vznikla řada studií, které se tématem zabývají z globálního hlediska, nebo si všímají osudů předních představitelů církevního a politického života. Vzhledem k tomu, že se jedná o téma široké, nabízející mnoho přístupů k dané problematice, vzniklo v minulosti rovněž několik prací zachycujících osudy obyvatel určitého regionu, a to zejména s využitím orálních pramenů, tak několik studií popisujících osudy perzekuovaných na základě archivních pramenů. V současné době vzniká rozsáhlý projekt mapující příběhy mučedníků krve totalitních režimů minulého století.

Je nanejvýš potřebné, aby vznikaly další práce tohoto charakteru a zejména si všímaly osob určitého mikroregionu. Neboť v dnešní době stále přibývá těch, kterým zlo komunismu neříká téměř nic. Když se však na životě konkrétní osoby, kterou lidé osobně znali, ukáže nejen drama, ale i poctivost jejich života, může to pozitivně ovlivnit smýšlení a přispět k vytvoření správného pohledu na věc. To je i jeden z důvodů, proč vznikla tato práce. Ukázat na životě kněze Josefa Čiháka poctivost

lidského a kněžského života a přispět k objasnění skutečné povahy perzekuce tohoto kněze, která je zahalena mnoha otázkami, neboť pamětníci oněch událostí postupně vymírají a Josef Čihák ještě za svého života nerad na toto téma hovořil. Rovněž můj osobní vztah k výše jmenovanému knězi přispěl k napsání následujících kapitol.

Chronologické hledisko se stalo nosnou strukturou publikace. Úvodní kapitola popisuje život Josefa Čiháka od studentských let až do okamžiku zatčení bezpečnostními orgány v roce 1956. Seznamuje zejména s obdobím studia na Arcibiskupském gymnáziu v Praze-Bubenci, Kněžském semináři v Hradci Králové a rovněž s prvními roky kněžského působení. Příchodem do farnosti Dolní Újezd u Litomyšle a prvními roky působení v této farnosti do okamžiku zatčení je kapitola ukončena. Vztahem církve a státu po roce 1948 se zabývá následující kapitola. Třetí, nejrozsáhlejší a stěžejní část této práce se podrobně věnuje období perzekuce Josefa Čiháka v letech 1956–1962, kdy byl tento kněz nespravedlivě obviněn a odsouzen komunistickým režimem k deseti letům vězení ve dvou vykonstruovaných politických procesech. Pobyt ve vězení a korespondence s rodinou je součástí této kapitoly. Mnohaletým úsilím Josefa Čiháka o prokázání nevinu se zabývá čtvrtá kapitola, která končí úplnou rehabilitací v roce 1992. Poslední kapitola popisuje život výše jmenovaného kněze po návratu z vězení v roce 1962 až po jeho smrt v roce 2003. Zejména si všímá jeho návratu do stejné farnosti, ze které byl násilně odvláčen v roce 1956, a rovněž popisuje jeho bohatou činnost v době aktivní kněžské služby.

Život Josefa Čiháka v celé jeho komplexnosti doposud nikdo nezpracoval. Perzekuci tohoto kněze částečně popsal v roce 1993 Ladislav Jílek v regionálním listě *Týdeník* pod titulem „*Žhář v sutaně*“. Jednalo se o příspěvek opírající se pravděpodobně o rozsudky Krajského soudu v Pardubicích a svědectví Josefa Čiháka. Perzekucí tohoto kněze se v roce 2003 ještě zabývala v rámci středoškolské seminární práce Věra Vejrychová, které oporou pro zpracování byly zejména rozsudky Krajského soudu v Pardubicích, jejichž kopie byly ve vlastnictví Josefa Čiháka, dále rehabilitační dokumentace a rovněž osobní svědectví tehdy ještě

žijícího kněze, které ovšem nešlo do žádných podrobností. Rozsah práce ani dostupné prameny neumožnily zpracovat dané téma v potřebné šíři, která by odkryla celou hloubku daného problému. O to se snaží právě tato publikace.

Abych mohl dostatečně zmapovat život Josefa Čiháka před a po zatčení, využil jsem k tomu zejména pramenů z Archivu římskokatolické farnosti v Dolním Újezdě, který obsahoval rozsáhlou pozůstalost po zemřelém knězi. K dispozici byly zejména žádosti na uvolněná beneficia, dekreta na místa kněžského působení, rozsáhlý rehabilitační spis, potvrzení o kněžském svěcení, doklad o jmenování sídelním kanovníkem, zachovaná kázání, výroční vysvědčení a další. Nermalou oporou pro zachycení života výše jmenovaného kněze se stala kronika farnosti Dolní Újezd, která poskytla cenné údaje o prvních kněžských krocích ve farnosti spolu s informacemi o opravách či realizaci nových projektů. Zaznamenaný rozhovor s kanovníkem Josefem Čihákem, umístěný na internetových stránkách farnosti, vzpomínky Jana Bošíka z Horního Újezda, osobní svědectví Marie Benešové a Antonína Kučery z Dolního Újezda a rovněž videokazeta vzpomínek Josefa Čiháka, která je v mém vlastnictví, to vše přispělo k plastičtějšímu zachycení života tohoto kněze. Časopisy Arcibiskupského gymnázia v Praze-Bubenči pod názvem „*Zprávy z Bubenče*“ se staly zdrojem cenných údajů, které jsem využil pro zpracování studentských let Josefa Čiháka, ale i k poskytnutí autentických informací o primiční mši svaté. Pro hlubší pochopení situace a seznámení se s farností Dolní Újezd u Litomyšle v polovině padesátých let minulého století je do této práce věleněna podkapitola, která se věnuje religiozitě kraje a farnosti. Podklady pro studium poskytl zpracovaný archivní fond Krajského národního výboru Pardubice, který obsahuje hlášení církevního tajemníka v daném období a je zařazen ve Státním oblastním archivu Zámorsk.

Pro správné pochopení událostí kolem perzekuce Josefa Čiháka je potřebné poznat i historický kontext této pohnuté doby československých dějin. Toto období je v této práci zpracováno v omezeném rozsahu a všímá si vymezeného období od února 1948 do roku 1951, kdy došlo k těm nejpodstatnějším událostem, jejichž popis může přispět ke

správnému pochopení kapitoly, zabývající se perzekucí Josefa Čiháka. Při zpracování tohoto tématu jsem se opíral o několik vědeckých prací zabývajících se touto problematikou. Vztah církve a státu po roce 1948 je podrobně zpracován ve studii Karla Kaplana s názvem *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953* a *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968*. Těto problematice se rovněž výrazně věnuje Václav Vaško ve svých monografiích *Neumlčená I, II* a *Dům na skále 1, 2, 3*, Stanislav Balík a Jiří Hanuš ve studii pod názvem *Katolická církev v Československu 1945–1989*, ale i historikové jako Jaroslav Cuhra, Adolf Rázek a další.

K podrobnému zkoumání událostí týkajících se zatčení, vyšetřování a odsouzení Josefa Čiháka ve vykonstruovaných procesech jsem využil rozsáhlý vyšetřovací spis, uložený v Archivu bezpečnostních složek, oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů v Praze. Na základě těchto pramenů byl sestaven chronologický popis útlaku kněze Josefa Čiháka. K autenticitě oněch událostí přispěly rovněž dobové novinové zprávy, reflektující procesy s Josefem Čihákem, zachované v Archivu římskokatolické farnosti Dolní Újezd. Stejně tak dochovaná korespondence z vězení pomohla odhalit psychický nátlak na výše jmenovaného kněze. Osobní vězeňský spis z fondu Sboru nápravné výchovy, uložený v Národním archivu v Praze, přispěl k objasnění okolností věznění výše jmenovaného kněze. Při zpracování událostí perzekuce Josefa Čiháka byla využita rovněž metoda oral history, kdy osobní svědectví podal arcibiskup Karel Otčenášek.

Archivní fond Krajské prokuratury v Hradci Králové, uložený ve Státním oblastním archivu v Zámrsku, mi pomohl doplnit údaje, které byly potřebné k přesnému zmapování všech kroků, které Josef Čihák činil ve snaze prokázat svoji nevinu.

V publikaci jsem se snažil omezit na minimum hodnotící a zevšeobecnující závěry. Důraz jsem kladl na popis událostí týkajících se daného tématu. Úmyslně jsem použil řadu citací zejména z vyšetřujících spisů, jejichž vypovídací hodnota je sama o sobě hodnocením. Použité citace tak přibližují dobovou atmosféru a terminologii používanou státními

úřady. Zvláště výmluvně znějí osobní konfrontace mezi Josefem Čihákem a dalšími vyšetřovanými osobami.

Touto cestou bych chtěl upřímně poděkovat P. ThLic. Ing. Jiřímu Hebltovi, bývalému duchovnímu správci farnosti Dolní Újezd u Litomyšle, který mi zpřístupnil archiv farnosti a umožnil prostudovat pozůstalost po zesnulém P. Josefu Čihákovi. Poděkování patří rovněž všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli k realizaci této práce.

Upřímně rovněž děkuji PhDr. Tomáši Petráčkovi, Ph.D, Th.D. za odborné rady, podněty a připomínky.

Milan Romportl

Život Josefa Čiháka do roku 1956

DĚTSTVÍ A STUDENTSKÁ LÉTA

Maminka Josefa Čiháka Marie Čiháková se narodila 19. února 1887 ve Vrchovinách u Nového Města nad Metují jako prvorozená ze sedmi sourozenců. Její otec Jan Prostředník byl truhlářský dělník, matka Aloisie byla textilní dělnice. Po ukončení základní školy v Krčíně šla do služby v zemědělství. V květnu 1911 se provdala za Antonína Čiháka. Zemřela ve věku sto čtyři let dne 28. února 1991.¹ Tatínek Antonín Čihák byl o dvacet let starší než jeho manželka. Vyučil se zámečníkem v Broumově. Po vyučení odešel za prací do Vídně, kde strávil několik let. Z Vídně odešel do Štýrska, kde pracoval ve zbrojovce. Po návratu domů si založil ve Slavětíně nad Metují v okrese Dobruška malou strojnickou dílnu. Vlastnil též hospodářství o výměře asi tři hektary polností. Zemřel dne 1. září 1913. (Po jeho smrti, dne 25. září 1913, se narodil jediný sourozenec Josefa Čiháka, sestra Marie.²)

Josef Čihák se narodil dne 1. dubna 1912 ve Slavětíně nad Metují jako prvorozené dítě Marie a Josefa Čihákových. O šest dní později byl pokřtěn knězem Josefem Kovářem.³ Tento kněz docházel dvakrát týdně z Velké Jesenice do Slavětína vyučovat náboženství. Když byl Josef Čihák ve druhém školním roce, vybral si jej za ministranta, aby mu pomáhal při pohřbech a nedělních bohoslužbách ve farním kostele.

Ke konci školní docházky na obecné škole se farář Josef Kovář dozvěděl z tisku, že v Hradci Králové v Boromeu se budou konat přijímací zkoušky na Arcibiskupské gymnázium v Praze. Touto nabídkou oslovil Josefa. Ten po nedlouhém rozmýšlení svolil a podal si přihlášku. Přijímací zkoušku úspěšně složil a byl přijat. Vzhledem k tomu, že mu v dané době bylo již dvanáct let, farář Josef Kovář se zeptal zkoušejících

profesorů arcibiskupského gymnázia, zda by mohl jít rovnou do sekundy, že by jej přes prázdniny latinu doučil. Ti svolili, neboť v té době se do arcibiskupského gymnázia hlásilo několik starších chlapců, než byl Josef Čihák, a tak pro ně připravovali zvláštní kurz, aby po Vánocích mohli přejít rovnou do sekundy.⁴ Ve školním roce 1924/1925 nastoupil do Arcibiskupského gymnázia v Praze-Bubenci a po Vánocích roku 1924 postoupil do sekundy.⁵ Své studijní povinnosti plnil zodpovědně, neboť na konci školního roku celkové hodnocení znělo: „*Žák jest výborně způsobilý, aby postoupil do vyšší třídy.*“⁶ Podobně si vedl i v dalších ročnících. Maturitu složil dne 22. června 1931. Ta se skládala ze čtyř ústních zkoušek: z jazyka československého, latinského, řeckého a ze zoologie a botaniky. Na základě těchto zkoušek a rovněž průběžných výsledků během celého studia byl uznán dospělým, aby mohl být zapsán jako řádný posluchač na univerzitě.⁷

Ještě na počátku svých studií na gymnáziu se zapojil do Mariánské družiny, kterou již v roce 1917 založil tehdejší jezuitský provinciál P. Leopold Škarek S. J.⁸ Ve školním roce 1925/1926 se tato Družina rozrostla o nové členy. Vzhledem k tomu, že nebylo možné, aby ji měl dále na starosti pouze jeden ředitel a výbor, byla zřízena zvláštní Družina pro nižší gymnázium, která byla založena dne 12. září 1925. Do té patřila i tercie, ve které studoval Josef Čihák. Za několik dní byly konány volby do představenstva, při nichž byl Josef Čihák zvolen pokladníkem tercie.⁹ První slavnostní přijetí nových členů do Mariánské družiny nižšího oddělení se konalo na den patrona Družiny sv. Stanislava Kostky dne 13. listopadu 1925. Přijetí nových členů vykonal P. Metoděj Řihák S. J.¹⁰ Ten k přítomným mimo jiné pronesl tato slova: „*Vstoupením do Družiny se tedy především trvale zasvěcujete P. Marii, ne na den, měsíc, rok, nýbrž po celý svůj život budete zasvěceni Rodičce Boží. A proto vy, kteří budete nyní přijati do Mariánské družiny, celým srdcem svým zasvěťte P. Marii celý svůj život.*“¹¹

Družina, jejímž členem se Josef Čihák stal, si zvolila za svého patrona sv. Stanislava, aby měla nějaký jasný příklad svatosti, podle něhož by se řídila. P. Metoděj Řihák jim k této volbě poblahopřál a vyzval všechny nové členy, aby v budoucnu jako kněží přiváděli zbloudilé ovečky zpět

k Pánu Ježíši a na zasvěcení P. Marii po celý svůj život pamatovali.¹² Když byl Josef Čihák v septimě, byl na výborové schůzi Mariánské družiny pro vyšší gymnázium dne 11. prosince 1929 zvolen starostou. Nový výbor pořádal střídavě ve středu v kapli přednášky P. Metoděje Řiháka a v sobotu přednášky o činnosti kněze v různých oborech, po kterých následovaly rušné debaty.¹³ Ve své funkci se Josef Čihák osvědčil, neboť i v následujícím školním roce byl zvolen do výboru Mariánské družiny.¹⁴

Tentýž rok, kdy ukončil svá studia v Arcibiskupském gymnáziu v Praze-Bubenci, si podal přihlášku do Kněžského semináře v Hradci Králové, kam byl následně přijat. V tomto semináři studovali společně čeští i němečtí bohoslovci, jejichž soužití nečinilo žádné problémy. Zpěvy, modlitby, rozjímání byly jeden den česky, druhý den německy a v neděli latinsky.¹⁵ Vyučovala se např. logika, kritika, filozofie, zpěv, biblické studium Starého a Nového zákona, historie, morálka, církevní právo, řečtina a hebrejšтина a další předměty. Po pátém ročníku proběhlo kněžské svěcení.¹⁶ O počátcích života v semináři podával zprávu spolužák Josefa Čiháka Jan Filip P. Františku Kubíčkov: „*V sobotu 28. listopadu 1931 dostaneme všichni kleriku s cingulem, a tak odložíme i vnější znak, pojící nás s ovzduším ostatního světa. Studia máme dost, mimo čtvrtek jest denně pět hodin přednášek. Zatím nám působí ještě nejvíce nesnázi hebrejšтина, do jejichž záhadných tajů se snažíme vniknout. (...) Při studiu vidíme, jaké výhody namnoze máme my z Bubenče. Je to hlavně duchovní úroveň. Mimo to dal nám vldp. Ovečka výborné základy z oboru filosofie a rovněž znalost řečtiny jest nám nyní velice prospěšná. Teprve nyní chápeme její důležitost pro teologii.*“¹⁷

Po ukončení studií v královéhradeckém semináři přijal Josef Čihák v Katedrále svatého Ducha v Hradci Králové z rukou biskupa Mořice Píchy dne 29. června 1936 kněžské svěcení.¹⁸ Spolu s ním bylo vysvěceno dalších sedmáct kandidátů, z toho čtyři německé národnosti.¹⁹ Primiční mši svatou sloužil Josef Čihák v Slavětíně dne 2. července 1936. Za primičního kazatele si vybral profesora z Arcibiskupského semináře v Praze-Bubenci P. Františka Kubíčka. Ten se ve své promluvě snažil ukázat Josefovým rodákům velikost kněžství, velikost služby, která se před novoknězem otevírala.²⁰ Mimo jiné řekl: „*Nebojte se růst, pane!*